

Viktor Szombathy⁹: Slanec

Stredoveký hrad bol postavený na vysokom vrchu na juhovýchode od Košíc, na území niekdajšej Abovsko-turnianskej župy, na severnom svahu Veľkého Miliča. Hrad dal vybudovať starobylý rod Abovcov. V 13. storočí hrad už stál, jeho majiteľom bol Péter Szalánczy, z rodu Abovcov. Písomnú zmienku o hrade však máme až z roku 1281. V tomto ob-

dobí Slanec bol vo vlastníctve palatína Fintu, ktorí však stratil vlastníctvo hradu, lebo sa dostal do sporu s Ladislavom VI. (Kumánskym). Karol Róbert, kráľ z rodu Anjouovcov daroval hrad svojmu priateľovi z detstva, Miklósovi Drugethovi krajinnému sudcovi, a to nielen slanský hrad, ale viacero hradov naraz. V roku 1390 sa dostáva hrad ženbou a dedením do vlastníctva Ladislava Losoncziho. Na určitý čas získal hrad aj Ján Jiskra, ktorý dal Slanec z polovice zbúrať, ale ďalší Ladislav Losonczi, hlavný strážca krajinej pokladnice, ho v roku 1490 opäť dá zrenovovať; tentokrát v gotickom štýle.

Z rúk Losonczičov sa Slanec dostáva späť do rúk kráľa a v roku 1601 sa hrad stáva majetkom Žigmunda Forgácha, ako dar od cisára Rudolfa II., ako aj okolité rozsiahle pozemky a lesy. Na krátky čas, sa v roku 1605 zmocní hradu Štefan Bocskay a následne sa vráti do vlastníctva rodu Forgáčovcov. V roku 1644 obsadí Slanec Juraj II. Rákóczi a dá ho podpáliť. Vratkým osudom takýchto hradov býva, že ich niekto dá postaviť, niekto iný zas ich obsadí a buď ich zhabe kráľ, alebo sa dostanú späť k pôvodným majiteľom, ale zakaždým sa zrekonštruujú, znova vypália, opäť postavia, až kým ho nenechajú napospas svojmu trpkému osudu. Aj slanský hrad dali zrekonštruovať

Forgáčovci, ale v roku 1678 ho obsadí Imrich Thököly. Ešte v tom istom roku obsadí hrad vojvoda cisára Leopolda I., francúzsky generál Leslie a zachované časti hradu dá zbúrať. Takže slanský hrad je už vyše tristo rokov zrúcaninou. Zachovanú vežu na konci 19. storočia dali zrekonštruovať Forgá-

⁹Szombathy, Viktor (1902-1987) spisovateľ, prekladateľ

chovci a umiestnili v nej svoju cennú rodinnú zbierku. V tom čase už stál barokový kaštieľ Forgáčovcov na úpätí hradného vrchu, v ktorom žila rodina. Na konci II. Svetovej vojny bola zničená veža, a aj kaštieľ.

Na východ od Košíc, zo Slanských vrchov steká množstvo malých potôčikov, do vôd Bodrogu. V údolí jedného z potôčikov, pod Veľkým Miličom, chátka na vrchole kuželovitého vrchu už vyše tri storočia, niekedy tak slávny Slanský hrad. Zachovaná hradná veža z dialky pôsobí, ako keby bola vežou veterného mlyna, len akurát chýbajú plachty s veternou ružicou a zvnútra mlynár.

Avšak ten, kto dával múku mlieč z obilia slanských lánov, nebol hocaký mlynár, od začiatku bol hlavou veľkého rodu Abovcov, a to zo slanskej vetvy rodu. Z toho dôvodu v žilách slanských hradných pánov kolovala kráľovská krv – krv kráľa Samuela Abu – aj svoj pompézny erb si zostavili sami. Povráva sa, že jedna z hláv rodu, Čama, raz podúchal poľovníctvu svojho syna

Petra. A lekcie dával takým spôsobom, že mladík mal strieľať svoje šípy jeden deň na štvornohú zver, druhý deň na dvojnohú, teda na vtáky. So štvornohou zverou sa už ako tak popasoval mladý Peter – vedel vystreliť na srnca, líšku, aj zajaca, no jeho otec ešte ho nepúšťal na jeleniu zver, na diviaka, avšak vtákov za letu – sokola, haju, myšiaka, len s ťažkosťami triafal – lekcia bola ťažká.

Zrazu ponad údolím preletel majestátny orol. Svojimi rozprestretými krídlami sa raz oprel o vankúš vetra ako keby oddychoval, inokedy sa odrazu mihol a bleskovo udrél na svoju korisť.

– Toho zastrelím: orla! – kričal Čamov syn, mladý Peter, napol svoj luk a zamieril na vtáka. Ten však, ako keby zavetрил nebezpečenstvo, na poslednú chvíľu stále zmenil smer svojho letu.

– Zamier, strieľaj! – povzbudzoval otec syna.

Dieťa bodol ostrohami svojej čižmy do koňa a vybral sa za orlom. Orol ako

keby sa s ním pohrával, raz sa objavil ponad nimi, inokedy zmizol. Čamov syn, Peter vystrelil už dva šípy, no netrafil ani raz.

– Keď do tretice trafiš, ujde sa ti bohatej odmeny! – povzbudzoval mladíka otec.

Už zanechali za sebou Olšavu, vycválali svahmi, spúšťali sa do dolín, len orol nedal pokoja mladému chlapcovi. Dostali sa do úzkej doliny malého potoka, ledva mali dosť miesta pre cval po brehu riečky. Bolo to údolie Roňavy pod Veľkým Miličom.

Orol už bol presvedčený, že ho poľovníci nenájdu. Zastal na jednom mieste vo vzduchu, už nevenoval pozornosť poľovníkom, lež striehol na nič netušiaceho zajaca na brehu potoka. Mladík napol vo svojom luku tretí šíp a trafil vtáka.

Vták dopadol na vrchol kopca a za pádu ešte opísal polkruh. Poľovníci vycválali na vrchol kopca. Dvorný poľovník uplietol veniec z dubových vetvičiek, podal ho do rúk Čamovmu synovi, Petrovi a riekol:

– Je to tvoj prvý orol, mladý pán, ovenči ho teda.

– A ja ti tu dám postaviť hrad! – pokračoval mocný pán Čama.

Tak vznikol slanský hrad, a tak sa dostalo do erbu abovského rodu orol, v zobáku so zelenou haluzou, na striebornom pozadí.

Slávni Abovci pominuli, hrad sa dostal do rúk kráľa, do rúk kráľa Karola Róberta. Kráľ rozjímal, komu by ho mohol darovať. Čakal na súceho človeka. Ani netušil, že týmto človekom bude jeho priateľ z detstva, Mikuláš Drugeth.

Mikuláš Drugeth sa raz zapodieval okolo kráľovského stola vo Vyšehrade, keď náhle vtrhol do miestnosti Felicián Zach s vytaseným mečom, aby zavraždil kráľa a malého Ľudovíta, následníka trónu.

Prísediaci vytrasili svoje meče, aj kráľovská stráž, aj stolník. Malému princovi, Ľudovítovi sa nič nestalo, ale kráľ sa zranil a meč Feliciána Zacha odťal štyri palce kráľovnej.

Ako prvý sa vrhol na ochranu kráľa Mikuláš Drugeth, aby ho ochraňoval svojim telom, následne priskočil k malému princovi a preliatím vlastnej krvi zachránil oboch.

Atentát Feliciána Zacha bol zmarený. Krutý rozsudok nariadil vyhubenie rodu Zachovcov až po štvrté pokolenie. Ochrancom kráľa sa však dostalo odmeny.

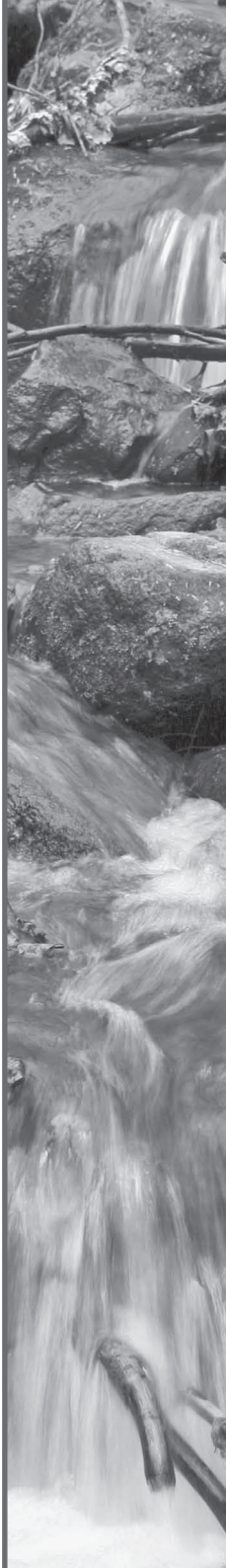
A pýta sa kráľ Karol Mikuláša Drugetha:

– Čo ti mám darovať, verný môj druh, Mikuláš?

– Kráľ môj, ty vieš len čoho som hoden, nekonal som pre odmenu.

– Viem, – prikývol kráľ – ale kto narába s mečom s takým prehľadom ako ty, ten bystro aj súdi. Budeš krajinným sudcom a pridelujem ti Slanský hrad! So všetkými jeho statkami na okolí.

Je zaujímavé, že aj v erbe rodu Drugethovcov sa nachádza vták. Síce nie orol, ale oveľa miernejšie stvorenia: dve holubice spojené sponou.

A je na mieste, aby sme sa zmienili o skutočnej holubici slanského hradu. O holubici s krásnymi krídlami, o ospevovanej Anne Losonczyovej a o osobe, kto ju ospevoval, o Valentínovi Balassim.

Najprv sa stretli na Jágerskom hrade, kedy už Anna Losonczyová bola manželkou jágerského hradného kapitána, Krištofa Ungnáda. Básnik sa zamiloval do nej práve tu, ale aj Anna si ho obľúbila. Život Balassiho však bol veľmi vrtký, putoval krajinou sem a tam, bojoval medzi Maďarskom, Sedmohradskom a Poľskom, a keď konečne nadišiel čas, aby si získal opäť srdce Anny – keďže Anna Losonczyová medzitým ovdovela – dovtedy básnik vyprevádzal ku oltáru jej sesternicu Kristínu Dobóovú.

Manželstvo básnika s Kristínou Dobóovou však netrvalo dlho.

A hľa – básnik, preslávený vojak, nepokojný dobrodruh, nespratný hradný pán, – opäť dobíja srdce Anny Losonczyovej na slanskom hrade piesňou, pekným slovom, vábivou poéziou. Básnik sa klaňal opravdivej holubici slanského hradu, požiadajúc ju o ruku.

– Buďme si svoji v živote i v smrti – prosil básnik.

– Čakal som na vás dosť, milostivý pane – riekla prekrásna Anna Losonczyová na slanskom hrade, ale vaša milosť neustále dával známku toho, akým je človekom nespoľahlivým. A hľa, jediný verš a koľkým dámam ju venujete! Vaša poéma znie pre Annu, Juditu, Coéliu, Júliu, ešte aj pre Fulviu!

– Ale pani Anna, však len ty si dárou môjho života! – klaňal sa básnik.

Rád by bol ostal na slanskom hrade, rád by si oddýchlá jeho duša. Hrad bol dedičstvom Anny Losonczyovej.

– Lúčim sa od poeta a v ňom od hrdinu, milý môj Valentín – riekla Anna smutným úsmevom na tvári, veď v hĺbke srdca ešte uchovávala malý kútik pre Valentína Balassiho – a svoju ruku dávam Žigmundovi Forgáčovi.

Takto vyletela živá holubica z hrsti básnika, a tak sa stal pekný hrad Slanca vlastníctvom Forgáčovcov.

Slanský hrad mal tri Anny.

Ako prvú, Annu Drugethovú. Potom Annu Telegdyovú. Až napokon do tretice, krásnu Annu Losonczyovú.

A v poézii prežíva práve ona, aj vtedy, keď krásny hrad Slanca je už v ruinách.